

6. Moiseiuk N. Ie. (2007). Pedagogika: navchalnyi posibnyk [Pedagogy: a textbook]. Kyiv: B. V. [in Ukrainian]
7. Nestulia S. I. (2018). Poniattia liderskoi kompetentnosti suchasnoho menezhnera [The concept of leadership competence of a modern manager]. *Zbirnyk naukovykh prats «Vytoky pedahohichnoi maisternosti»*, (21), 133 – 137. [in Ukrainian].
8. Nestulia S. I. (2018). Strukturni komponenty liderskoi kompetentnosti maibutnykh bakalavriv z menezhmentu [Structural components of leadership competence of future bachelors in management]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy: filozofii, psykhologii, pedagogika, sotsiologii*, (4), 62 – 71 [in Ukrainian].
9. *Pro zavershennia doslidno-eksperymentalnoi roboty na bazi Kremenchutskoho litseiu № 11 Kremenchutskoi miskoi rady Poltavskoi oblasti* [About completion of research and experimental work on the basis of Kremenchug lyceum № 11 of Kremenchug city council of Poltava region]. (Nakaz MON Ukrainy) № 144. (13.02.2015). URL: <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2015-02-19/3568/nmo-144-1.pdf> [in Ukrainian].
10. *Pro osvitu* [About education]. (Zakon Ukrainy) № 2145-VIII. (05.09.2017). Vidomosti Verkhovnoi Rady, 38-39, 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. [in Ukrainian].
11. *Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity «Suchasna profesiina (profesiino-tekhnichna) osvita» na period do 2027 roku* [About approval of the Concept of realization of the state policy in the field of professional (vocational) education «Modern professional (vocational) education» for the period till 2027]. (Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy) № 419-r. (June 12, 2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
12. Sydorenko V. V., Yermolenko A. B. (2020). *Prohrama pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv fakhovoi peredvyshchoi osvity* [The program of advanced training of pedagogical workers of establishments of professional higher education]. Kyiv: Ahroosvita. [in Ukrainian].
13. Sydorenko V. V. (2020). *Self-kouchynh (samonastavnytstvo) yak tekhnologiya profesiinoho rozvytku pedahoha Novoi ukrainskoi shkoly* [Self-coaching (self-tutoring) as a technology of professional development of a teacher of the New Ukrainian school]. Spetskurs. Kyiv: Ahroosvita. [in Ukrainian].
14. Sydorenko V. V. (2017). Rozvytok profesiinoi kompetentnosti suchasnoho pedahoha v umovakh vidkrytoi osvity: klasternyi analiz. [Development of professional competence of a modern teacher in the conditions of open education: cluster analysis]. *Professional competence of a teacher in terms of updated content of education and labor market requirements: Coll. materials add. participant III regional scientific-practical conference*. (pp. 8-17). Vinnytsia: Vinnytsia City Printing House. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 16.04.2021 р.

УДК 377

DOI: 10.31376/2410-0897-2021-1-213-222

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ П(П)ТО СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Царьова Євеліна Сергіївна

директор

ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг»

e-mail: evelina76@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-9929-6670

У статті проаналізовано психолого-педагогічні дослідження з проблем професійного розвитку педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти та законодавчі передумови професійного розвитку педагогів загалом і майстрів виробничого навчання зокрема. Визначено сучасний стан професійного розвитку майстрів виробничого навчання в умовах освітніх трансформацій. Висвітлено результати анкетування з проблем дослідження, проведеного серед майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти, в яких здійснюється професійна підготовка здобувачів освіти за напрямками «Сфера послуг», «Швейне виробництво», «Торгівля та громадське харчування».

Ключові слова: майстер виробничого навчання, професійний розвиток, освітні трансформації, методична робота, професійна (професійно-технічна) освіта.

Постановка проблеми. Професійний розвиток майстрів виробничого навчання є одним із завдань сучасної системи освіти. Нові освітні трансформації детермінують нові вимоги до майстра виробничого навчання як основного транслятора вмінь і навичок здобувачам професійної освіти. Сучасний майстер виробничого навчання – це професіонал, який досконало орієнтується в нормативно-правовій базі і адекватно послуговується вимогами концептуальних освітніх документів у свої повсякденній діяльності; вибудовує і втілює власну прагматичну траєкторію діяльності, саморозвитку й самовдосконалення із урахуванням

основних тенденцій розвитку техніки і технологій; у межах реалізації своїх професійних функцій вступає в ефективні комунікації із працедавцями галузі; постійно вдосконалюється через проходження довгострокового і короткострокового підвищення кваліфікації, а також у ході неформальної освіти й навчання; використовує цифрові інструменти та віртуальні ресурси для донесення навчально-виробничого змісту до здобувачів освіти та вимірювання й коригування їхніх навчальних результатів.

Проте наявні суперечності між фаховою підготовкою майбутнього майстра виробничого навчання у закладі вищої освіти, змістом його курсового підвищення кваліфікації та умовами впровадження педагогічної діяльності у закладі професійної (професійно-технічної) освіти актуалізують необхідність підвищення якості професійного розвитку майстра виробничого навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна система професійної (професійно-технічної) освіти характеризується рядом трансформацій. Під трансформацією в численних наукових візіях прийнято розуміти «фундаментальну, структурну, довготривалу, якісну переробку освітньої системи із запровадженням інновацій», «структурну, якісну переробку освітньої системи із запровадженням сутнісних інновацій» (О. Глушко) [4], «довготривалий якісний процес пристосування до змін і водночас упровадження інновацій», одну із причин освітніх реформ (А. Василюк) [2, с. 19], «об'єктивний результат реформаторської діяльності» (В. Андрущенко, І. Передборська) [23, с. 37], «творчий процес перенесення сутнісних ознак інноваційних досягнень певного профілю освіти на інший профіль освіти з метою їх об'єднання» (Н. Побірченко) [16], «процес, що розкриває залежність сьогодення й майбутнього від минулого» (І. Цюпак) [25, с. 9].

До основних характеристик освітніх трансформацій учені відносять такі: постійність, стихійність або організованість; цілеспрямованість; незалежну ціннісно-мотиваційну орієнтацію [4], а основними ідеями вважають культураносні зміни, методологічні основи сучасної філософії освіти, процес перетворення внутрішньої основи існуючої системи цінностей особистості, освітній інформаційно-організаційний простір [25, с. 13]. Однією із ключових трансформацій сучасної освіти МОН України визначає цифрову трансформацію [24].

Сучасні освітні трансформації стали причиною зміни ролей майстра виробничого навчання в системі професійної (професійно-технічної) освіти. Наукова спільнота зазначає, що сучасний майстер виробничого навчання «все більше стає організатором освітнього процесу, керівником пізнавальної і виробничої діяльності здобувачів освіти, сприяє розвитку їх активності та самостійності в набутті знань, умінь і навичок», проявляє «здатність ефективно організовувати освітній процес, що ґрунтується на системі розвинених психолого-педагогічних, комунікаційних, фахових, виробничих, методичних знань і вмінь, а також досвіді їх використання у процесі професійно-педагогічної діяльності під час підготовки кваліфікованих робітників» (В. Подопрігора) [17, с. 97]; виконує не тільки планування та організацію освітнього процесу, ведення обліку виконання освітньої програми; здійснення освітнього процесу; здійснення методичної роботи; але й здійснює підтримку кар'єрного розвитку учнів та зв'язку з ринком праці, володіє «відповідними педагогічними та технологічними процесами, комунікативною культурою, вмінням працювати в освітньому середовищі, здатністю приймати самостійні рішення у стандартних та нестандартних умовах, проявляти творче мислення, прагненням до неперервного підвищення своєї кваліфікації» (В. Кручек, Л. Майборода) [10, с. 72].

В умовах освітніх трансформацій зростає необхідність професійного розвитку майстра виробничого навчання. Дослідниці В. Кручек і Л. Майборода підкреслюють, що професійний розвиток майстра виробничого навчання може здійснюватися через використання передового досвіду організації виробничого навчання в ЗП(ПТ)О; участь у програмах підвищення кваліфікації в системі формального та неформального навчання та інших видах і формах професійного зростання; планування та здійснення професійного саморозвитку; самооцінювання і самоаналіз результатів професійно-педагогічної діяльності; участь у конференціях, семінарах, педагогічних читаннях, тренінгах та майстер-класах; вивчення та застосування у практичній роботі досягнень професійної галузі та інформаційних технологій;

проведення відкритих уроків [10, с. 71]. Т. Пятничук, розглядаючи професійне становлення і розвиток особистості майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти, зазначає, що професійний розвиток містить самоосвітню діяльність, участь у методичній роботі закладу, участь у реалізації соціальних проектів та програм, а також указує на необхідність «стимулювання цілеспрямованого безперервного підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників, зростання їхньої професійної майстерності, розвиток творчої ініціативи, підвищення престижу й авторитету, забезпечення ефективності освітнього процесу». Професійний розвиток визначається як процес вибору й поєднання різних форм, методів, технологій для формування позитивних якостей особистості, професійної самосвідомості, індивідуального стилю роботи, підвищення професійної кваліфікації; використання сучасного педагогічного досвіду; ознайомлення з національною системою професійно-технічної освіти, новинками педагогічної преси; участь у роботі семінарів, тренінгів, конференцій [21, с. 315, 316]. Л. Чогут потужний вплив на професійний розвиток майстра виробничого навчання вбачає у власному досвіді педагога [26, с. 326]. В умовах неперервного розвитку виробничих технологій, модернізації технологічних процесів, зростання вимог і запитів потенційних цільових аудиторій до якості послуг актуалізується необхідність професійного розвитку майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О сфери послуг.

У науковій літературі професійний розвиток педагога також розглядається у системі неперервної освіти (Н. Ничкало) [14], у забезпеченні «наявною в суспільстві системою професійної освіти» (В. Кремень)[1, с. 37–38], у взаємозв'язку із організованою в закладі професійної (професійно-технічної) освіти методичною роботою (Л. Шевчук) [27], у контексті методичної компетентності майстра виробничого навчання (Н. Самойленко) [22]. Професійний розвиток майстра виробничого навчання, зокрема, ототожнюється зі здатністю «усвідомлювати власну відповідальність за процес професійного розвитку та вмінням його регулювати, сприймати себе як суб'єкта професійного розвитку, що виявляється в здатності постійно аналізувати та вдосконалювати власне професійне зростання, прагненні до самостійності у виборі методів та прийомів організації освітнього процесу» (О. Пехота) [15], має певну послідовність: самовизначення, самовираження, самореалізація (Л. Мітіна) [11, с. 33], «охоплює весь період її професійного становлення і трудової діяльності, триваючи впродовж формування професійних інтересів та намірів з раннього віку до завершення професійної діяльності» (Т. Калугіна) [9, с. 40]. Зарубіжні науковці схильні ототожнювати професійний розвиток із послідовністю «якісно специфічних фаз, де розподільчим критерієм слугує зміст і форма переходу індивідуальних імпульсів у професійні бажання» (Е. Гінзберг) [12], «співвідношенням потреб суспільства та досвіду і досягнень особистості» (Д. Сьюпер) [12; 13, с. 16; 15, с. 156–165], вказують на залежність успішності професійної діяльності «від ступеня відповідності індивідуальних якостей і вимог професії» (Ф. Парсонс) [10].

У словниковій літературі професійний розвиток визначається як «процес формування суб'єкта професійної діяльності, тобто системи певних властивостей в умовах неперервної професійної освіти, самовиховання та здійснення професійної діяльності. У процесі професійного розвитку особистість оволодіває системою професійно важливих якостей, до якої входять комунікативні, мотиваційні, характерологічні, рефлексивні, освітні, інтелектуальні, психофізіологічні властивості людини» [5] та «безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності» [3, с. 11–12].

Формулювання мети статті. Мета статті – здійснити аналіз психолого-педагогічних досліджень із проблем професійного розвитку педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Визначити сучасний стан професійного розвитку майстрів виробничого навчання в умовах освітніх трансформацій.

Виклад основного матеріалу. У контексті нашого дослідження професійний розвиток майстрів виробничого навчання у системі методичної роботи визначаємо як процес

підготовки, підвищення кваліфікації, самоосвітньої діяльності майстрів виробничого навчання, який ґрунтується на системі психолого-педагогічних, фахових, методичних знань і вмінь та досвіді їх використання в процесі професійно-педагогічної діяльності у закладі професійної (професійно-технічної) освіти. Теоретико-методологічне підґрунтя професійного розвитку майстрів виробничого навчання у системі методичної роботи закладу освіти закладено у законодавчій базі в освітній сфері:

– друга частина статті 54 Закону України «Про освіту» зазначає, що педагогічні працівники зобов'язані «постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність» [6];

– стаття 59 Закону України «Про освіту» – «професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Заклади освіти, в яких працюють педагогічні та науково-педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації» [6];

– у статті 45 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» йдеться про те, що «для визначення відповідності педагогічного працівника обійманій посаді, рівня його кваліфікації проводиться атестація. Періодичність обов'язкової атестації та порядок її проведення встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки. Рішення атестаційної комісії є підставою для присвоєння педагогічному працівникові відповідної категорії або звільнення його з роботи у порядку, передбаченому законодавством» [8];

– у статті 2 Закону України «Про професійний розвиток працівників» наголошено, що «державна політика у сфері професійного розвитку працівників формується за принципами: доступності професійного розвитку працівникам; вільного вибору роботодавцем форм і методів забезпечення професійного розвитку працівників з урахуванням специфіки їх роботи; додержання інтересів роботодавця і працівника; безперервності процесу професійного розвитку працівників» [7];

– у Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників у загальній частині зазначено, що підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти «забезпечується їх засновниками (або вповноваженими ними органами) та органами управління відповідних закладів освіти у межах повноважень та відповідно до законодавства. Педагогічні й науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати свою кваліфікацію. Метою підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників є їхній професійний розвиток відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти. Педагогічні й науково-педагогічні працівники можуть підвищувати кваліфікацію, використовуючи різні форми та види роботи. Формами підвищення кваліфікації є інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева), дуальна, на робочому місці, на виробництві тощо. Форми підвищення кваліфікації можуть поєднуватися. Основними видами підвищення кваліфікації є: навчання за програмою підвищення кваліфікації, у тому числі участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо; стажування» [18].

Проаналізувавши документи нормативно-правової бази, які регламентують діяльність працівників, можна стверджувати, що питанню професійного розвитку педагогічних працівників приділено достатньо уваги, тому одним зі стратегічних напрямів управління сучасним закладом професійної (професійно-технічної) освіти має стати професійний розвиток педагогічних кадрів узагалі та майстрів виробничого навчання зокрема.

Поділяючи думку науковців щодо реалізації професійного розвитку педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у системі методичної роботи в умовах освітніх трансформацій, вважаємо, що саме означена робота з педагогічними працівниками, яка включає навчально-методичну, науково-методичну, організаційно-методичну, інформаційно-методичну та інші види методичної роботи, є однією з головних складових системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що здійснює визначальний вплив на професійний розвиток майстрів виробничого навчання.

Означене вище актуалізує необхідність детального вивчення сучасного стану професійного розвитку майстрів виробничого навчання в системі методичної роботи. Для цього нами проведено анкетування майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти, в яких здійснюється професійна підготовка здобувачів освіти за напрямками «Сфера послуг», «Швейне виробництво», «Торгівля та громадське харчування». Оцінювання комплексу знань, що забезпечують реалізацію методичної складової професійної діяльності майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти, здійснювалося за результатами авторської анкети.

Було проведено анкетування 105 респондентів із 6 закладів професійної (професійно-технічної) освіти, з яких – 22 майстри виробничого навчання Державного навчального закладу «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг»; 21 майстер виробничого навчання Державного професійно-технічного навчального закладу «Одеський професійний ліцей технологій та дизайну»; 23 майстри виробничого навчання Відокремленого підрозділу «Об'єднане вище професійно-технічне училище сфери послуг Національного університету «Одеська юридична академія»; 11 майстрів виробничого навчання Державного навчального закладу «Подільський центр професійно-технічної освіти»; 20 майстрів виробничого навчання Харківського вищого професійного училища швейного виробництва та побуту Української інженерно-педагогічної академії; 8 майстрів виробничого навчання Київського вищого професійного училища технологій та дизайну одягу.

У процесі анкетування встановлено, що основними мотивами підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання є: бажання отримати нові знання, уміння та професійні навички; бажання професійно розвиватися; офіційні вимоги, що свідчить про свідоме особистісне зацікавлення в підвищенні кваліфікації. До найбільш затребуваних форм професійного розвитку майстри виробничого навчання віднесли заходи, які проводять із метою підвищення кваліфікації педагогів (майстер-класи, відкриті уроки); обмін досвідом роботи з майстрами виробничого навчання інших закладів професійної (професійно-технічної) освіти (відвідування закладів); відвідування спеціалізованих виставок, конференцій, практичних семінарів, тренінгів тощо, пов'язаних із професією; стажування на виробництві, опанування нових технологій, оволодіння новітнім обладнанням.

Перспективними формами професійного саморозвитку респонденти дослідження вважають: стажування на виробництві, опанування новітніх технологій, обладнання; обмін досвідом роботи з майстрами виробничого навчання інших закладів професійної (професійно-технічної) освіти (відвідування закладів); заходи, які проводять із метою підвищення кваліфікації педагогів (майстер-класи, відкриті уроки тощо); відвідування спеціалізованих виставок, конференцій, практичних семінарів, тренінгів, пов'язаних із професією, тощо.

Результати опитування також свідчать про те, що майстри виробничого навчання не повною мірою усвідомлюють необхідність підвищення професійного розвитку протягом усієї особистісної професійно-педагогічної кар'єри.

До методів оцінювання особистісного професіоналізму майстри виробничого навчання відносять: контроль за діяльністю майстра виробничого навчання; проведення відкритих уроків, майстер-класів; аналіз професійного портфолію; атестація; сертифікація; перемога здобувачів освіти у конкурсах професійної майстерності; успішне працевлаштування, знаходження у професії та професійний розвиток випускників. Такі результати свідчать про те, що майстри виробничого навчання недостатньо поінформовані щодо проходження процедури сертифікації, метою якої є «виявлення та заохочення педагогічних працівників з високим рівнем педагогічної майстерності, які володіють методиками компетентісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню» [19].

Майстри виробничого навчання, учасники анкетування, вважають, що найефективніше здобувати або вдосконалювати професійно-педагогічну компетентність у таких формах підвищення кваліфікації: школа молодого педагога, стажування у досвідченого майстра виробничого навчання, семінари-практикуми, тренінги, майстер-класи, самоосвітня діяльність,

курсове підвищення кваліфікації, конференції, вебінари; участь у регіональних, всеукраїнських, міжнародних освітянських виставках.

За результатами анкетування щодо визначення комплексу знань, що забезпечують реалізацію методичної складової професійної діяльності майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти можна підсумувати, що більшість майстрів виробничого навчання мала бажання займатися педагогічною діяльністю як тільки розпочинали професійну кар'єру; бажання отримати нові знання, уміння та професійні навички мотивують педагогів підвищувати власну кваліфікацію; більшість респондентів розуміє важливість планування особистого професійного розвитку на короткостроковий період та планують його щорічно; протягом року майстри виробничого навчання мали підтримку професійного розвитку в робочий час та серед найбільш затребуваних форм професійного розвитку виокремили заходи, які проводять із метою підвищення кваліфікації педагогів (майстер-класи, відкриті уроки тощо); у майбутньому майстри виробничого навчання хотіли б надати перевагу такій формі професійного саморозвитку, як стажування на виробництві, опанування нової технології, обладнання; за даними анкетування видно, що майстри виробничого навчання недостатньо поінформовані щодо проходження процедури сертифікації; педагоги виокремили інформаційно-комунікаційну компетентність, за якою потребують підвищення кваліфікації; майстри виробничого навчання, які брали участь в анкетуванні, вважають, що найефективніше здобувати або вдосконалювати професійно-педагогічну компетентність на семінарах-практикумах, тренінгах, майстер-класах тощо.

У ході анкетування встановлено, що майстри виробничого навчання визначають високий власний рівень розвитку за характеристиками: сформованість педагогічних умінь, наявність теоретичних знань із робітничої професії, сформованість фахових умінь. Натомість наявність теоретичних знань із педагогіки та методики викладання більшість респондентів має на середньому рівні.

Майстри виробничого навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти долучені до таких форм професійного розвитку: заходи, які проводять із метою підвищення кваліфікації педагогів (майстер-класи, відкриті уроки тощо); стажування на виробництві, опанування нової технології, обладнання; обмін досвідом роботи з майстрами виробничого навчання інших закладів професійної (професійно-технічної) освіти (відвідування закладів); відвідування спеціалізованих виставок, конференцій, практичних семінарів, тренінгів тощо пов'язаних із професією.

Стимулами професійного розвитку майстри виробничого навчання вважають рекомендації старшого майстра, методиста; зміни в галузі виробництва/сфери послуг; зміни в освітній галузі; вимоги до атестації педагогічних працівників; власні інтереси.

Майстрам виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти було запропоновано оцінити власний рівень сформованості наведених знань та вмінь. Більше половини респондентів найвище оцінили такі вміння: вибирати та застосовувати оптимальні засоби навчання, організовувати педагогічну взаємодію, критично оцінювати власну педагогічну діяльність, використовувати проблемні питання, створювати проблемні ситуації. Близько третини опитаних відзначили у себе високий рівень сформованості вміння реалізовувати проектну технологію навчання та застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності.

Висновки. Отже, результати аналізу психолого-педагогічних досліджень із проблем професійного розвитку майстрів виробничого навчання дають можливість пересвідчитися у виникненні нових вимог до майстра виробничого навчання. Саме професійний розвиток педагога закладу системи професійної (професійно-технічної) освіти має вирішальне значення в підготовці кваліфікованих кадрів, здатних працювати в умовах суперечливих і мінливих освітніх трансформацій.

Те, що сучасний стан професійної освіти та перспективи її розвитку окреслюють нові виклики для майстра виробничого навчання, підтверджують результати анкетування, проведеного серед майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-

технічної) освіти, в яких здійснюється професійна підготовка здобувачів освіти за напрямками «Сфера послуг», «Швейне виробництво», «Торгівля та громадське харчування». Актуальними залишилися питання, що потребують невідкладного вирішення щодо професійного розвитку майстрів виробничого навчання в умовах освітніх трансформацій, зокрема:

- усвідомлення значущості підвищення професійного розвитку протягом усієї особистісної професійно-педагогічної кар'єри;
- забезпечення проведення процедури сертифікації педагогів;
- удосконалення ІКТ-компетентності майстрів виробничого навчання;
- підвищення мотивації до побудови індивідуальної траєкторії професійного розвитку майстра виробничого навчання з урахуванням ключових освітніх трансформацій;
- розширення спектра послуг науково-методичного супроводу професійного розвитку майстра виробничого навчання;
- залучення педагогів до розроблення й реалізації концепції науково-методичного супроводу професійного розвитку майстра виробничого навчання у системі методичної роботи ЗП(ПТ)О.

У процесі роботи ми переконалися у перспективності досліджуваної проблеми. Проте її масштабність не дала змоги охопити всі аспекти у ході нашого дослідження. У зв'язку із цим **подальшого дослідження потребують** концептуальні засади професійного розвитку майстрів виробничого навчання у системі методичної роботи та розроблення моделі професійного розвитку майстрів виробничого навчання.

Список використаної літератури

1. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. Київ, 2009. 185 с.
2. Василюк А. В. Реформи шкільної освіти в Польщі: історія й сучасність: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 340 с.
3. Глосарій основних термінів професійної освіти і навчання / упоряд. Т. М. Десятов; за заг. ред. Н. Г. Ничкало. Київ: АртЕк, 2009. 192 с.
4. Глушко О. З. Базові терміни з проблеми трансформацій в освіті: погляди вітчизняних вчених. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708648/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf> (дата звернення: 04.03.2021).
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремеїнь. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
6. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Закон України «Про професійний розвиток працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>
8. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр>
9. Калугіна Т. В. Педагогічні умови професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2019. 381 с.
10. Кручек В., Майборода Л. Професійна компетентність та сучасні трудові функції майстра виробничого навчання. *Актуальні проблеми професійного розвитку майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О*. Київ, 2019. С. 68–73.
11. Митина Л. М. Психология развития конкурентоспособной личности. Москва: НПО «МОДЭК», 2002. 400 с.
12. Михайлов И. О профориентационной работе во Франции. *Вопросы психологии*. 1977. № 5. С. 158–163.
13. Михайлов И. Проблема профессиональной зрелости в трудах Д. Сьюпера. *Вопросы психологии*. 1975. № 5.
14. Сучасні проблеми розвитку системи неперервної професійної освіти: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз*: монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Язюн, В. Г. Кремень; за ред. В. Г. Кременя. Київ: Наукова думка, 2003. С. 345–448.
15. Пехота О. М. Педагогічна майстерність викладача сучасного університету з позицій суб'єктного підходу. *Науковий вісник МДУ. Серія: Педагогічні науки* / за заг. ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. Миколаїв: МДУ, 2007. Вип. 16 (міжнародний). С. 21–28.
16. Побірченко Н. А. Трансформація психологічних процесів в освітології. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/2823/1/N_Pobirchenko_NPOTR_III-IV_IS.pdf (дата звернення: 05.03.2021).
17. Подопрігора В. Професійна компетентність майстрів виробничого навчання: стан, проблеми та перспективи розвитку (з досвіду роботи Дніпропетровського центру ПТО). *Актуальні проблеми професійного розвитку майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти*: зб. матеріалів всеукраїнської веб-конференції (м. Київ, 20 травня 2019 р.) / Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України / ред. кол.: В. А. Кручек, С. Г. Кравець, Л. А. Майборода та ін. Київ, 2019. С. 96–99.

18. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0840-14> (дата звернення: 20.01.2021).
19. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 р. №1190 «Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF#Text>
20. Пришупа Ю. Ю. Формування самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів-будівельників у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 227 с.
21. Пятничук Т. Професійне становлення і розвиток особистості майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: зб. матеріалів XIV звітної всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 7 травня 2020 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2020. С. 313–316.
22. Самойленко Н. Ю. Розвиток методичної компетентності майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів: метод. рекомендації / Н. Ю. Самойленко. Суми: Видавництво ПП Вінніченко М. Д., 2012. 70 с.
23. Філософія освіти: навч. посіб. / за заг. ред. В. Андрущенко, І. Передборської. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 329 с.
24. Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей МОН на 2021 рік (Сергій Шкарлет). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformaciya-osviti-i-nauki-ye-odniyeyu-z-klyuchovih-cilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet> (дата звернення: 05.03.2021).
25. Цюпак І. М. Феномен «трансформація освіти» в наукових дослідженнях. *Наукова скарбниця освіти Донеччини: науково-методичний журнал*. 2017. № 1. С. 9–13.
26. Чогут Л. Розвиток професійної культури майстрів виробничого навчання у міжкурсовий період підвищення кваліфікації. URL: https://lib.iitta.gov.ua/721972/1/Zbirnyk_materialiv_konferentsii_07_05_2020.pdf#page=325 (дата звернення: 05.03.2021).
27. Шевчук Л. І. Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2001. 486 с.

VOCATIONAL INSTRUCTORS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF INSTITUTIONS OF VOCATIONAL (TRAINING) EDUCATION IN THE SERVICE-SECTOR IN CONDITIONS OF EDUCATIONAL TRANSFORMATIONS

Tsarova Evelina

Director of State Education Institution

«Khmelnitsky Vocational Education and Training Centre in the Service-Sector»

Introduction. *Professional development of vocational instructors is one of the tasks of modern education system. New educational transformations define new requirements for the vocational instructor as the main translator of skills and abilities for vocational education. The existing contradictions between the vocational education of the future vocational instructor in higher education institutions, the content of his coursework and the conditions of pedagogical activity in vocational (training) education actualize the need to improve the quality of professional development of industrial training.*

Purpose. *The purpose of this study is to analyze of psychological and pedagogical studies of professional development of vocational instructors. To specify the present conditions of vocational instructors' professional development in the conditions of educational transformations.*

Methods. *Theoretical, empirical, statistical.*

Results. *The study demonstrated the emergence of new requirements for the vocational instructors. It is the professional development of vocational instructors of vocational (training) education system that is crucial in the training of qualified personnel capable of working in conditions of contradictory and changing educational transformations.*

Originality. *On the basis of the analysis of psychological and pedagogical studies of vocational instructors' professional development of vocational (training) education, new requirements for vocational instructor related to transformations in education; based on the analysis of the survey results conducted among vocational instructors, current issues of professional development of vocational instructors were identified, which require an immediate solution in the context of educational transformations.*

Conclusion. *Issues requiring an immediate solution to the professional development of vocational instructors in the context of educational transformations, in particular - awareness of the*

importance of improving professional development throughout the personal professional and pedagogical career; ensuring the certification of teachers; improving the ICT competence of vocational instructors; increasing motivation to build an individual trajectory of professional development of the vocational instructor, taking into account key educational transformations; expansion of the range of services for scientific and methodical support of professional development of the vocational instructors; involvement of teachers in the development and implementation of the concept of scientific and methodological support of professional development of the vocational instructor in the system of methodical work of vocational (training) education.

Keywords: vocational instructor, professional development, educational transformations, methodical work, vocational (training) education.

References

1. Kremenii V. H. (Ed.) (2009). *Bila knyha natsionalnoi osvity Ukrainy* [White Book of National Education of Ukraine]. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Vasyliuk A. V. (2007). *Reformy shkilnoi osvity v Polshchi: istoriia y suchasnist* [Reforms of school education in Poland: history and modernity]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia. [in Ukrainian].
3. Desiatov T. M. (2009). *Hlosarii osnovnykh terminiv profesiinoi osvity i navchannia* [Glossary of basic terms of vocational education and training]. Nychkalo N. H. (Ed.). Kyiv: ArtEk. [in Ukrainian].
4. Hlushko O. Z. *Bazovi terminy z problemy transformatsii v osviti: pohliady vitchyznianskykh vchenykh* [Basic terms on the problem of transformations in education: the views of national scientists]. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/708648/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf>. [in Ukrainian].
5. Kremin V. H. (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
6. *Pro osvitu* (Zakon Ukrainy). № 38-39. (2017). [Law of Ukraine «On Education»]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
7. *Pro profesiyni rozvytok pratsivnykiv* (Zakon Ukrainy). № 39. (2012). [Law of Ukraine «On professional development of employees»]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text> [in Ukrainian].
8. *Pro profesiinu (profesiino-tekhnichnu) osvitu* (Zakon Ukrainy). № 32. (1998). [Law of Ukraine «On vocational (training) education»]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/103/98-vr>. [in Ukrainian].
9. Kaluhina T. V. (2019). *Pedahohichni umovy profesiinoho samorozvytku vykladachiv inozemnykh mov u naukovo-metodychnii roboti koledzhu* [Pedagogical conditions of professional self-development of teachers of foreign languages in the scientific and methodical work of the college]. (Candidate's thesis). Kyiv. [in Ukrainian].
10. Kruchek V. & Maiboroda L. *Profesiina kompetentnist ta suchasni trudovi funktsii maistra vyrobnychoho navchannia*. [Professional competence and modern labor functions of the master of industrial training]. *Aktualni problemy profesiinoho rozvytku maistriv vyrobnychoho navchannia ZP(PT)O*. (S. 68-73). May 20, 2019, Kyiv. [in Ukrainian].
11. Mitina L. M. (2002). *Psikhologiya razvitiya konkurentosposobnoy lichnosti* [Psychology of the development of a competitive personality]. Moskva: NPO «MODEK». [in Russian].
12. Mikhajlov I. (1977). *O proforientatsionnoy rabote vo Franczii* [About career guidance work in France]. *Voprosy psikhologii*, (5), 158-163. [in Russian].
13. Mikhajlov I. (1975). *Problema professionalnoj zrelosti v trudakh D. Syupera* [The problem of professional maturity in the works of D. Super]. *Voprosy psikhologii*. (5). [in Russian].
14. Andrushchenko V. L., Ziazium I. A. & Kremen V. H. (2003). *Suchasni problemy rozvytku systemy nepererвної profesiinoi osvity: vitchyzniansky i zarubizhnyi dosvid v nepererivnii osviti* [Modern problems of development of the system of continuous professional education: national and foreign experience in continuing education]. *Nepererivna profesiina osvita: filosofii, pedahohichni paradyhmy, prohnos*. Kremenii V. H. (Ed.). (S. 345-448). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
15. Piekhota O. M. (2007). *Pedahohichna maisternist vykladacha suchasnoho universytetu z pozytsii subiektynoho pidkhotu*. *Naukovyi visnyk MDU*, (16), 21-28. [in Ukrainian].
16. Pobirchenko N. A. *Transformatsiia psikhologichnykh protsesiv v osvitolohii* [Transformation of psychological processes in education]. Retrieved from http://elibrary.kubg.edu.ua/2823/1/N_Pobirchenko_NPOTP_III-IV_IS.pdf [in Ukrainian].
17. Podopryhora V. *Profesiina kompetentnist maistriv vyrobnychoho navchannia: stan, problemy ta perspektyvy rozvytku (z dosvidu roboty Dnipropetrovskoho tsentru PTO)* [Professional competence of masters of industrial training: state, problems and prospects of development (from the experience of the Dnepropetrovsk VET center)]. *Aktualni problemy profesiinoho rozvytku maistriv vyrobnychoho navchannia zakladiv profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity: zbirnyk materialiv Vseukrainskoi veb-konferentsii* (S. 96-99). May 20, 2019, Kyiv, Ukraine: Inst-t prof.-tekh. osvity NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].
18. *Poriadok pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv* [The order of advanced training of pedagogical workers of vocational schools]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0840-14> [in Ukrainian].
19. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro sertyfikatsiiu pedahohichnykh pratsivnykiv* (Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy) №1190. (27.12.2018). [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 27.12.2018 №1190 «On

approval of the Regulations on certification of teachers»]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian].

20. Pryshupa Yu. Yu. (2016). Formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv-budivelnykiv u protsesi profesiinoi pidgotovky [Formation of self-educational competence of future civil engineers in the process of professional training]. (*Candidate's thesis*). Natsionalnyi aviatsiynyi universytet. Kyiv. [in Ukrainian].

21. Piatnychuk T. Profesiine stanovlennia i rozvytok osobystosti maistriv vyrobnychoho navchannia zakladiv profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity. [Professional formation and personality development of masters of industrial training of vocational (vocational) education]. *Naukovo-metodychne zabezpechennia profesiinoi osvity i navchannia: zbirnyk materialiv XIV zvitnoi Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (S. 313-316). May 7, 2020, Kyiv, Ukraine: IPTO NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].

22. Samoilenko N. Yu. (2012). *Rozvytok metodychnoi kompetentnosti maistriv vyrobnychoho navchannia profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv* [Development of methodical competence of masters of industrial training of vocational and technical educational institutions]. Sumy: Vydavnytstvo: PP Vinnychenko M.D., FOP Lytovchenko Ye. B. [in Ukrainian].

23. Andrushchenka V., Peredborskoï I. (Ed.). (2009). *Filosofia osvity: navchalnyi posibnyk* [Philosophy of education: a textbook]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova.

24. Serhii Shkarlet. *Tsyfrova transformatsiia osvity i nauky ye odniieiu z kliuchovykh tsilei MON na 2021 rik* [The digital transformation of education and science is one of the key goals of the Ministry of Education and Science for 2021]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformatsiia-osvity-i-nauky-ye-odniyeyu-z-klyuchovykh-tsilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet> [in Ukrainian].

25. Tsiupak I. M. (2017). Fenomen «transformatsiia osvity» v naukovykh doslidzhenniakh [The phenomenon of «educational transformation» in scientific research]. *Naukova skarbnitsia osvity Donechchyny: naukovo-metodychnyi zhurnal*, (1), 9-13. [in Ukrainian].

26. Chohut L. *Rozvytok profesiinoi kultury maistriv vyrobnychoho navchannia u mizhkursovyi period pidvyshchennia kvalifikatsii* [Development of professional culture of masters of industrial training in the intercourse period of advanced training]. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/721972/1/Zbirnyk_materialiv_konferentsii_07_05_2020.pdf#page=325 [in Ukrainian].

27. Shevchuk L. I. (2001). *Rozvytok profesiinoi kompetentnosti vykladachiv spetsialnykh dystsyplin zakladiv proftekhsivty u systemi pislidyplomnoi osvity* [Development of professional competence of teachers of special disciplines of vocational education institutions in the system of postgraduate education]. (*Candidate's thesis*). Kyiv: Instytut pedahohiky i psykhologii profesiinoi osvity Akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy [in Ukrainian].

Отримано редакцією 15.03.2021 р.

УДК 377:37.01:005

DOI: 10.31376/2410-0897-2021-1-222-230

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АДМІНІСТРАТОРІВ СФЕРИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Уклеїна Лілія Анатоліївна

заступник директора з навчально-виховної роботи

Державний навчальний заклад «Богуславський центр професійно-технічної освіти»

e-mail: Liya_08@ukr.net

ORCID ID: 0000-0003-3826-9462

Стаття є дослідженням сучасних підходів до визначення заходів оптимізації системи професійної підготовки майбутніх адміністраторів. Охарактеризовано теми для розширення практичних знань майбутніх адміністраторів. Розглянуто переваги застосування ІКТ у професійно-технічних закладах освіти для підготовки фахівців сфери підприємництва. Виявлено місце сертифікації в системі підготовки адміністраторів у сфері підприємництва. Обумовлено перелік умов для результативного працевлаштування випускників сфери підприємництва. Охарактеризовано фактори, які потрібно враховувати для формування оптимального змісту професійного навчання. Зазначено резерви, які приховані у спільній діяльності професійно-технічного закладу освіти та роботодавців. Визначено актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх адміністраторів сфери підприємництва. Описано очікування від удосконалення професійної підготовки майбутніх адміністраторів.

Ключові слова: адміністратор, професійна підготовка, заходи, інноваційні підходи, система.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні поряд з надлишковою пропозицією робочої є і незадоволений попит на вакантні робочі місця, однією з причин якого є невідповідність пропонованих вимог фактично наявним у працівників професіям та рівню кваліфікації [1].

Структурні зрушення на ринку праці обумовлені трансформацією суспільних і